

ВАНРЕДАН ПРИРЕЂИВАЧКО-ПРЕВОДИЛАЧКИ ПОДУХВАТ

(Вечийа смрй од љубави јача: анџолоија хисџаноамеричке џриче, 1-2, одабрала и приредила Бојана Ковачевић Петровић, Танеси, Београд, 2011, 2012)

Захваљујући агилности приређивача Бојане Ковачевић Петровић и београдској издавачкој кући „Танеси“ пред српским читаоцима нашло се двотомно издање антологије хиспаноамеричке приче 20. и 21. века. У обимном (седам стотина страница), хронолошки заснованом избору (најстарији аутор, Леополдо Лугонес, рођен је 1874. – најмлађи, Сантјаго Ронкаљоло, 1975. године) заступљено је педесет аутора и исто толико кратких прича. Осим већ добро познатих и код нас превођених писаца (Борхеса, Кортасара, Маркеса, Љосе, Ћардинелија...), с већином аутора домаћа публика сусреће се по први пут. Међу њима нарочиту пажњу плене млађи писци чије се приче указују као истинска открића.

Из аспекта читаоца лаика немогуће је судити о квалитету превода и репрезентативности избора. (Уосталом, када је о антологијама реч, редовно се отвара питање удела субјективног укуса приређивача.) Оно што је видљиво, на основу пропратне грађе, јесте да је избор начињен из угла компетентног и темељно обавештеног приређивача и, добрим делом, преводиоца прича које су ушле у овај избор. (Осим превода Бојане Ковачевић Петровић у антологији су се нашли преводи већ реномираних – Радоја Татића, Бранка Анђића, Александре Манчић, Далибора Солдатића, Бранислава Прелевића, Драгане Бајић... – али и млађих – Изабеле Бељић, Верице Матић – односно неафирмисаних преводаца: Ане Руднички, Јелене Лагатор.)

Оно што је, чини се, била једна од основних намера антологичарке, јесте да с уметношћу приповедања аутора далеких култура упозна млађу читалачку публику. Тако ће ова хрестоматија, верујемо, своје читаоце наћи, пре свега, међу студентима филологије с непосредним интересовањем и интересом за хиспаноамеричку и компаративну књижевност. Јер, уз несумњив читалачки ужитак који пружа, избор је опремљен и библиографским подацима о писцима, насловима изворника, списком литературе.

Поред предговора, оба тома пропраћена су и инструктивним поговорима који овом избору дају посебну вредност. У њима је, најпре, указано на концепцију антологије и историју рецепције овог корпуса хиспаноамеричке књижевности код нас – почев од пионирског подухвата Бранка Анђића из 1980. године. Једна трећина (или сасвим прецизно – шеснаест) прича преузета је из већ постојећих издања на српском

језику, док се две трећине наслова (тридесет четири приче) овог, најобимнијег до сада избора, премијерно налази пред нашим читаоцима. Своја два есеја, „Вечита смрт од љубави јача: хиспаноамеричка прича од реализма до фантастике“ и „Хиспаноамеричка прича од Маконда до МекОнда“, Бојана Ковачевић Петровић заснива колико на књижевноисторијским и књижевнотеоријским референцама, толико и на поетичким значајкама у вези са сваким од аутора понаособ. Налазећи да приповетке и кратке приче „представљају један од кључних сегмената идентитета књижевне традиције Хиспанске Америке“, ауторка нас, најпре, обавештава о генези ових жанрова (почев од родоначелника Орасија Кироге да аутора савременика, тзв. „мекондиста“ који деструишу бајковити топос о Хиспанској Америци предочен маркесовским Макондом сведочећи о универзалним истинама (и) овог континента који се улио у глобалистичке токове савремене цивилизације). Сазнајемо да су четрдесете године 20. века биле златно доба приповетке овог поднебља, чему је, у највећој мери, допринео Борхес својим збиркама *Маштарује* (1944) и *Алеф* (1949). Такође, ауторка указује на различите варијетете приповедне прозе, засноване, највећим делом, на реалистичком проседеу; од класичне реалистичке приповетке, те различитих њених модификација: чудесног, магичног, фантастичног реализма, преко модернистичке и постмодернистичке приповетке до савремених приповедачких рукописа с фантастиком као доминантним елементом. Маркира Бојана Ковачевић Петровић не само тематске и стилске одлике хиспаноамеричке приче већ и поетичке узусе сваког од одабраних писаца, а скицира, на по страници-две, и стваралачке биографије аутора. (Рачунајући тих педесет биографских бележака, унутар антологије, на шездесетак страница, добили смо и мини лексикон хиспаноамеричких приповедача.) Но, чини и корак даље: бележи имена и оних аутора чија се приче нису нашле у избору (а чији опуси представљају вредност не само у контексту хиспаноамеричке већ и светске литературе), крчећи тако пут млађим истраживачима.

Читање ових прича подстиче, уз остало, и на размишљање о питањима рецепције, односно могућности разумевања и тумачења од нас удаљених, другачијих култура, о којима имамо, махом, штура, књишка знања. (У сећању је остало тек понешто о судбини древних цивилизација Инка и Астека, неколико географских појмова егзотичних имена, легенде о фигурама Аљендеа, Чегеваре, Кастра...) Јер, ако је приповедање утемељено на социјалним, историјским, политичким, културним, фолклорним, етничким, менталитетским и другим специфичностима далеких нам земаља Латинске Америке, постаје разумљиво зашто су се у фокусу интересовања читалаца наше културне сфере (назовимо је европском) нашли они писци који своје приповедно ткање заснивају не на реалијама и фактографији, већ машти и фикцији. Тако, верујемо да доживљај домицилних читалаца – Аргентинаца, Кубанаца, Мексиканаца... – мора бити много снажнији у сусрету с оним ауторима чије перо црпи из живог, бујног и бурног, тла стварности, но из ерудитног конструктивизма једног Борхеса, чији је опус, опет, својом универзалношћу, постао близак генерацијама просторно веома удаљених писаца и читалаца. Елем, постоји много тога изван текста; прави читалачки доживљај могућ је искључиво у сусрету с оним што доживљавамо као своје, блиско. И не мора се ићи чак у Латинску Америку по то сазнање... Чему овај екскурс? Оправдан је (ако је оправдан)

утолико што приређивач антологије хиспаноамеричке приче настоји (и у доброј мери успева) да своју страст пренесе на читаоца чинећи напор да га уведе, призове и намами у авантуру упознавања ових, за њега, егзотичних култура.

Дакако, између њих и нас налазимо и мноштво сличности. Оно што прво пада у очи јесте једнако место и значај приповетке у српској и хиспаноамеричкој литератури. И у нас су највећи писци, узмимо само 20. столеће, истовремено врли приповедачи: Станковић, Кочић, Андрић, Црњански, Вељко Петровић, Ћопић, Павић, Киш, Пекић... и да не набрајамо даље.

Ово навођење све самих мушких имена наводи и на аналогије које се тичу односа креације и полности, што је и једно од општих места не само историје књижевности. Тако, од педесет аутора сврстаних у антологију *Вечниа смрт од љубави јача* само су три жене: Аргентинке Силвина Окампо (1903-1993) и Луиса Валенсуела (1938), и мексичка књижевница пољског порекла Елена Понијатовска (1932). Хипотетички избор из српске приповедне прозе уназад стотинак година резултирао би сличним односом. Ако погледамо канон ту је, неспорно, Исидора Секулић. Вредност приповедног опуса списатељице попут Данице Марковић, Јелене Димитријевић, Лепосаве Мијушковић, Анђелије Лазаревић, још увек је на испиту (више академске но читалачке јавности). Што се савремене приповетке тиче, ствар се помера у корист женских пера. У бара-тању њиме суверене су: Светлана Велмар Јанковић, Јудита Шалго, Вида Огњеновић, Гордана Ћирјанић, Милица Мићић Димовска, Љиљана Ђурђић, Љубица Арсић, Јелена Ленголд... Елем, и у несумњиво референтној *Анџолоџији српске приповештне групе њоловине 20. века* Михајла Пантића, од двадесет и једног аутора нашла се тек једна списатељица!

Неке од прича, крајње неочекивано, призову асоцијацију на неког домаћег аутора. Таква је, на пример, „Револуција у земљи из бајке“ контроверзног салвадорског писца Алвара Менендеса Леала (1931-2000), која својом сатиричном оштрицом на рачун друштвених аномија евоцира домановићевски рукопис.

Ванредне су по утиску које остављају на потписницу ових редова и приповетке које, попут наведене, говоре о кваровима света – попут приче „Силва звани Око“ Чилеанца Роберта Болања (1953-2003), о моралној трулежи и расапу унутар породице – о чему у прози „Породичне везе“ приповеда Боливијац Едмундо Пас Солдан (1967), о „комендијанту случају“ – што у причи „Трули петак“ тематизује Аргентинац Мемпо Ђардинели (1947), о трагању за идентитетом – о чему пише Перуанац Хулио Рамон Рибейро (1929-1994) у новели „Двојник“, о чежњи за изгубљеном андрогином пуноћом – о чему казује „Соин портрет“ Мексиканца Салвадора Елисонда (1932-2006), коначно, о покушају остваривања идентитета и осмишљавања живота кроз уметност – што је потка приче „Протагониста романа који још нисам почео да пишем“ Аргентинца Родрига Фресана (1963). Разумљиво, свако ће у овом (из)обиљу начинити избор по сопственим читалачким афинитетима.

За опори, дезилузионистички наслов антологије *Вечниа смрт од љубави јача* „крив“ је – увек неочекивано нов – књижевни маг Габријел Гарсија Маркес, односно његова истоимена прича („*Amor constante más allá de la muerte*“) која се нашла (и) у овој антологији. И сам Маркес, међутим, наслов је, открива нам ауторка избора, пре-

узео од шпанског барокног песника Франсиска де Кеведа. Након заклапања страница ове антологије, после сусрета с прегршћу разноликих прича (у поетичком, стилском, наративном смислу, природом инспирације и сваковрсном другом погледу) показује се кохезионо значење насловне синтагме. Јер, како на једном месту бележи већ поменути антологичар/писац/критичар: „О чему год говори људска прича се заправо стално изјашњава о три битне теме: о животу, о љубави и о смрти.”